

ИСТОРИСКИ ЗАПИСИ

ОРГАН ИСТОРИСКОГ ИНСТИТУТА НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
Година VII, Ц Е Т И Њ Е Књига X, св. 2, 1954

Рад на унији Црногорског Приморја у првој половини XVII века

Снажни покрет за темељите реформе у римокатоличкој цркви у XVI веку, на челу с Мартином Лутером, изазвао је јаку реакцију римокатоличке цркве. Тридентински сабор римокатоличке цркве (1545—1563) ставио је себи у задатак не само одбрану од протестантизма, него обнову и ширење римокатолицизма не само у Европи него и на далеком истоку, па чак и у прекоморским земљама. На Тридентинском црквеном сабору победила је, заузимањем језуита, странка која је била за папску апсолутну власт и папу ставила изнад Васеленског црквеног сабора (Canon 228 § 1 и § 2). Тридентински црквени сабор је, пред крај свога рада (1562—1563), донео врло важне одлуке о црквеној организацији и јачем везивању епископа за централу у Риму. Папа Сикст V (1585—1590) снажним замахом реформисао је Римску курију. Поред папе као помоћници папине били су кардинали (70 на броју) тројакe категорије, груписани у многобројне конгрегације са строго одређеним делокругом. За општење са иноземством био је државни секретар са нунцијима у иноземству, затим разни црквени судови.

Поред многобројних конгрегација значајна је била Congregatio de propaganda fide. Она је водила бригу о крајевима, у којима још није била потпуно спроведена црквена јерархија. Иста Конгрегација управљала је радом мисијâ у иноземству преко својих визитатора. И епископи, и мисионари, и свештеници васпитани поглавито у колегијима у Риму, Лорету и Ферму, требало је да раде на снажењу и ширењу римокатолицизма, као и сузбијању јереси (протестантизма) и шизме (православља). Карактеристично је да је нови бискуп код посвећења полагао нарочиту заклетву да „haereticos, schismaticos (православне) et rebelles eidem Domino nostro vel successoribus praedictis pro posse persequar et impugnabo“.

Задаћа Конгрегације de propaganda fide, засноване 1622, била је да води не само борбу против протестаната него и против шизматика (православних) које је пошто пото требало спо-

О свему том јављао је Леонарди секретару Конгрегације Инголију, па додаје да је потребно прегледати и реформисати православни службеник (мисал) и неке канонске књиге, особито Пророке. Путем тако исправљених књига учиниће се много за унију. Ове књиге прихватиће одмах свештеници, јер их немају. На гај начин спремиће се земљиште за унију. За остварење уније, истиче Леонарди, врло су важни Паштровићи као калија за продирање на исток. Рад на припремању уније много је деликатан и треба га изводити пажљиво и опрезно („molto delicato e conviene trattarlo con soavità e dolcezza“), писао је Леонарди 1 децембра 1637 секретару Конгрегације Инголију.

Леонарди је противан штампању православних обредних књига од стране млетачкога штампара Џинамија, који гледа само своје личне интересе. Леонарди предлаже Конгрегацији да би и службеник и ритуал и друге црквене књиге требало упоредити с књигама „di Greci cattolici“, исправити грешке, уклонити излишно и додати потребно. Конгрегација de propaganda fide прихватила је предлог Леонардија, те је преко свога нунција у Млецима настојала да штампар Марко Џинами одустане од штампања богослужбених књига за православне.

3 марта 1638 јављао је Леонарди Конгрегацији да марљиво ради на исправци богослужбених књига, наравно у духу уније. Од штампања тако исправљених књига, истиче Леонарди, биће велике користи, јер ће их неуки свештеници примити врло радо. Овако исправљене и штампане књиге примале би се врло радо од свештеника ако би им се разделиле уз малу цену или још боље давале бесплатно. Они ће тако добити књиге на свом језику, али у духу римске цркве. Успешно спровођење уније не може се ни замислити без штампања исправљених богослужбених књига, писао је Леонарди 3 марта 1638 секретару Конгрегације.

На значај Црне Горе за спровођење уније упозорио је Леонарди у писму од 3 марта 1638, секретара Конгрегације Инголија на једну врло интересантну и важну чињеницу. Он наиме, каже да се у Цетињском манастиру, седишту епископа, налази врло велика српска штампарија с ћириловским словима („v' è la più copiosa libreria (погрешно преписано место *stamperia*) in carattere e idioma illirico serviano“), те се и по томе види велики значај Црне Горе када би се Црногорци придобили за унију. Леонарди мисли ту на цетињски манастир Рођења Богородице, задужбину зетскога господара Ивана Црнојевића, у којој су између 1493—1495 штампани Октоих, Псалтир и Требник. Нигде згодније него ту у тој штампарији, пише он, не би се могле штампати богослужбене књиге, редиговане у духу уније по угледу на књиге грчких католика. Одушевљен овим открићем тражио је Леонарди, 17 септембра 1638, од секретара Конгрегације Инголија

грчки еухологиј (молитвеник) са латинским преводом „per potere conformare et confrontare il rituale et li concilii di questi calogeri et osservare gl' errori“.

Према томе, откриће штампарије с ћириловским словима у Цетињском манастиру врло је било значајно за штампање богослужбених књига, редигованих у духу одлука Флорентинског црквеног сабора од 1439 године, којима је признат био папски примат, Filioque, чистилиште (пургаториј) итд.

Академик д-р **Јован Радоњић**